

Dagens namn

ULF WICKBOM:

Lars Gyllensten

Om någon i början av 60-talet hade föreslagit prosektor Lars Gyllensten som Svenska Akademiens ständige sekreterare, skulle detta närmast ha betraktats som ett försök till samhällsomstörtande verksamhet. Dessutom hade tanken verkat lika befängd, som om Artur Lundkvist hade avslöjat framtidsplaner på att bli kollega i Svenska Dagbladet med Myrdals vanartige son Jan.

Det var då. Nu är Jan Myrdal hopplöst omodern hos vänstern, Artur Lundkvist har lämnat Dagens Nyheter och Lars Gyllensten har efterträtt Karl-Ragnar Gierow, han som så länge förbluffade reportrarna från grund- och journalistskolan med att kunna presentera Nobelpristagare på tre kulturspråk.

Svenska Akademien betraktas av många som en uppfostringsanstalt, där snillen ikläds frack och etablerad smak. Lars Forsell förekommer numera regelbundet i Veckojournalen.

Men sekreterare Gyllensten har en mer frihetlig syn på de Aderton. – Fria institutioner som Svenska Akademien har en viktig roll att spela i dagens kommersiella masskultur, proklamerade han efter utnämningen till sekreterare i januari 1977.

Det var ett eko av hans tal på högtidssammanträdet några veckor tidigare. – Ska vi lägga ner Sverige, frågade han kungen och de övriga åhörarna i Börssalen.

Gyllensten menade, att vårt nationella oberoende hotas av en global coca-colakultur som skvalar samma musik i Tomelilla som i Montevideo.

Akademien har försökt stävja denna världsomspännande miljöförstöring genom

att ge ut tidskriften Artes, dödsdömd vid starten, men nu en klar publikframgång under Östen Sjöstrands ledning. Gyllensten var en av dem som låg bakom dess tillkomst.

Utbrottet på högtidssammanträdet var inget ovanligt. Lars Gyllensten döljer bakom sin blida fasad ett intellektuellt temperament som ibland gör honom tvärföribannad. Plötsligt kan han skärpa tonfallet för att placera polisen "i maktens och brutalitetens tjänst" eller gissla politikerna som rev Strindbergs-huset för att få ljus och luft vid Karlaplan.

Nu senast trädde han fram och fördömde alla som hade missunnat Harry Martinson och Eyvind Johnson deras Nobelpris och därmed förgiftat deras sista år. Mellan raderna stod det fullt läsbart: "Olof Lagercrantz, avbeställ fracken, hälsningar De Aderton".

Men inte ens kulturdebattens verkliga exegeter förstod vad resten av vredesutbrottet handlade om. Det händer inte så sällan att Lars Gyllenstens inlägg i det offentliga meningsutbytet blir monolog eller predikan.

Kritiker och doktorander brukar gärna förklara att det fina med Gyllensten är just hans obegriplighet – fast det kallas dubbeltydig inom litteraturvetenskapen.

Den kurragömmaleken började redan 1946. Med några öl och medicinarkollegan Torgny Greitz skrev Gyllensten ihop en diktsamling. Den hette Camera Obscura. Kritikerna tog den på allvar. Så trädde pseudonymen Jan Wictor fram in corpore och förklarade att alltsammans hade varit ett skämt med 40-talslyrikens bildspråk.

Nåväl, Gyllensten kom snart igen och etablerade sig som en av generationens viktigas-

te författare. Med Barnabok, Senatorn, Sokrates död, Senilia m fl blev han något av en svensk Camus, ständigt redo att diskutera sanning och moral i klara ordalag. Till på köpet var det högst underhållande.

Ända till för några år sedan kombinerade Gyllensten författarskapet på Karlavägen med sin medicinska forskning på Karolinska Institutet. Prosektor Gyllensten berättade gärna hur hans böcker var ett försök att anbringa en naturvetenskaplig metod på livsfrågorna. Den verksamheten stod i förbund med liberalismen, hävdade han.

Liberalismen stod inte högt i kurs på den tiden. Men det var ändå lite överraskande att just denne stränge strävare efter livets precision bland marsvin och människor blev angripen av professor Gunnar Biörck för "trolöshet", när den debatten rasade som bäst (eller värst, beroende på hur man ser det) i början av 60-talet.

Angreppet tog så hårt att Gyllensten lockades ut till replik. – Trolöshet är ingen scoutregel, förklarade han. Jag är inte alls principiellt osolidarisk. Jag menar bara, att man skall rannsaka giltigheten hos sina solidariteter, sade han och bekände sig till en "hygglighetsideologi" där tolerans och medkänsla var honnörsord.

Gyllensten var en allmänt utnyttjad mål-

tavla på den tiden. Nyvästern misstänkte honom för nykonservatism (allt skulle vara nytt ...) och en vänstergrupp inom författarförbundet anklagade honom för "grava övergrepp mot yttrandefriheten". Han skulle tillsammans med andra personer i radiostyrelsen ha "satt igång en komplott för att påverka Sveriges Radios program i en för socialdemokratin förmånlig riktning", hette det.

Påståendet måste ha förvånat inte bara Gyllensten utan också varje socialdemokrat som hörde på radio eller TV. Men sedan dess har Gyllensten rannsakat sina solidariteter och lämnat radiostyrelsen.

Två veckor före förra valet avslöjade han en ny politisk hemvist. – I hela mitt liv har jag stött socialdemokratin, sade han. Nu lägger jag min röst på centern, meddelade han och angav kärnkraften som motiv.

Därmed hade P O Sundman fått en partikamrat i akademien, regeringen Palme föll och Thorbjörn Fälldin började den långa marschen ut ur kärnkraftsamhället.

Det är detta slag av händelser som ibland skymmer det faktum, att Lars Gyllensten fortfarande är en av vår tids mest betydande författare. Kanske har vi det offentliga livet som vi förtjänar.